

Tar Károly

A hallgatag város meséje

Volt és még ma is megvan valahol valahogy egy valamikor kincses város, amely klusák, vagyis erődített gyepű korszakán túl, küzdelmes évszázadokon át magas kőfallal védett vár volt. Később polgári város, majd megye- és országos kultúrközpontként mutatós utcák és terek gyarapodásával épült és hol szépült, hol rondult, akarva-akaratlanul, aszerint, hogy mikor, milyen emberek ültek a városvezetésben. Az okos előljárók okos dolgokat, a buta vezetők olykor buta dolgokat vittek véghez. Így volt ez, amikor a valamiért áldott egyik esztendőben német, a másik évben pedig magyar volt a város bírása, századokkal később pedig, amikor már csakis román lehetett a megerőszkolt város polgármestere.

Az előljárók sokféle gondja közül nem a legnehezebb és nem a legfontosabb az volt, hogy nevet adjanak a dolgoknak. Sokféle emberek éltek azon a vidéken az erdők alatt, adtak is nevet a dolgoknak, meg nem is, mert kis ideig, vagy sok ideig éltek, idejében vagy időnap előtt haltak és csakis ebben reménykedtek, mert úgy tapasztalták, hogy ez eddig mindenkinek sikerült. A névadás a családban kialakult szokás szerint történt, olyanformán, ahogyan a szülők megegyeznek, milyen névvel illessék újszülött gyermeküket. Gyakorivá vált, hogy a fiak az apjuk vagy nagyapjuk, a lányok pedig az akkori szépségek, általában a legeslegszebb nők nevét kapták. A kevésbé neveseket vagy nagyon neveseket később a kivagyiskodás okán valamilyen sajátos tulajdonságukat mutató ragadványnevekkel is illették a könnyebb felismerhetőség végett. Ilyenformán gondolkodtak a város előjárói is, amikor a gyarapodó utcáknak és tereknek valamiért sürgősen kellett nevet adniuk.

Okosak voltak vagy nem voltak okosak, ezt akárki eldöntheti: a város nagyobbik terét Fötérnek, a régi várat Óvárnak, a szappanfőzők sorát Szappany utcának, egy kisebbet Kurta Szappany utcának, egy másikat Kőfalsori Szappany utcának nevezték, mert a gyermekdal szerint is nemcsak „...szabad péntek, szabad szombat, szabad szappanozni”, hanem bármikor, amikor fenyegette az embereket a testi és lelki kosz, ezért fogyott rendszeren a sokféle szappan, főzték három utcahosszan télen, nyáron. Az utcák neve ott terjengett a levegőben, ilyenformán a névadás nem okozott gondot. Más ötlet híján a kismesterek utcáját Kismester utcának, a város fölé magasodó hegyen épült erődítményt Fellegvárnak nevezték. Az alatta folyót szőke jelzővel látták el, mert nem volt kedvük más színre festeni a vizét, a rajta átfektetett gyalogjáró hidat Németek pallójának nevezték, mert a hegyen épült erődítményhez ezen trappoltak a német szót alig értő katonák. Volt a közelben egy nagy híd is. Az azon túl elterülő részt Hídelvének nevezték, aztán a magyarok lakta utcát váron belül Belső Magyar utcának, a kívülre nyúló részét Külső Magyar utcának, mert ilyen egyszerűen, mondhatni paraszti fejfel gondolkodtak, és ez is benne volt a város levegőjében. Nem volt akkor csoda az sem, hogy a kutyát kutyának, a szalonát pedig szalonának tudták. A várba merészkedő farkasokról kapta nevét a Farkas utca. És így tovább. (Megmagyarázhatatlan, hogy a tudás a városban egyetemi rangra emelkedett, az iskolák környékét Egyetem utcának nevezték. Ezen ma sem változtatott a hivatal, a többségiek nyelvén és nemzetközileg is érthető neve végleg reánk maradt. Benne van ez nemcsak a levegőben, de annyira patinás falakban is, hogy muszáj ennek az utcatáblán is szerepelni.

Hajdanán a városon kívüli fertályok nevét sem kellett kiagyalniuk tekintetes uraknak, magától értetődően nevezték a Tordára vivőt Tordai és Külső Tordai utcának, a kerek domb környékét Kerekdombnak, a nyulas kertet Nyúlkertnek, a köves hegyalatti részt Kómálnak, a bükkös dombot Bükknek, a folyó és a malmok számára vágott árok közét Két víz-köznek. Ezek a nevek kitörölhetetlenül megmaradtak a köztudatban, a családnevekkel együtt öröklődtek, de az új idők új akarnokaival elkoptak, mint a makadámutakról a McAdam neve.

Telt múlt az idő, a város gyarapodott, az emberek kedvvel és örömmel sokasodtak, az utcák is gyarapodtak, valaki kitalálta az utcatáblákat, amelyekre neveket kellett írni. Jellemző nevet keresve találtak is meg nem is különféleket. Helyneveket, szép virágneveket, könnyen megnevezhetőket és olyan furesán jellemzőket, mint a Forduló, a Tyúkszar, a Sárköz, Túzokmál, Kis, Nagy, Közepes, Szén, Széna és más világszerte használt efféléket. Szép kitalálás volt utcákat elnevezni híres emberekről. Azokról, akik ott születtek, vagy ott laktak. De voltak később olyanok, akik nem nyughattak, és aztán azokról is nevezek el utakat, akik valahol, valamiért híres emberek voltak. Később olyanokról is elneveztek utcákat, akik sohasem jártak ebben a városban. Előszeretettel pedig olyanok nevét is táblára vették, akik szerettek volna a város felett uralkodni.

Gyarapodtak az utcák, de még gyorsabban sokasodtak az utcanévek. Ha már egy utcanév ki lett találva, táblára kíváncszott. Így jelentek meg a táblákon a régi nevek mellett az újak, aztán a még újabbak. Minek annyi név? – zsrörtölődtek az okosoknál még okosabbak, azok akik csakis a jelenkort és három szint ismertek, hogy a képzelt előrehaladásba csimpaszkodva kullogjanak előljáróként, mert egynyelvű, egyöntetű és egyvezérű országot akartak, és a piros lobogók alatt kívánták utolsó harcukat folytatni az osztályellenség sohasem alvó seregei ellen, aztán háromszínű festett padokon nyugtatni magukat előbbre valóságukról.

Mindig olyan nevek jöttek elvatba, amilyent a városvezetés kedvelt. A helyi lakosok az utcatáblákat olvasva messze földi tájak, ismeretlen írók, politikusok és valamiért hősök világába kényszerülve értetlenkedtek. Mit tehetek? Fejüket csóválva kimenekültek a városból, más országba, más városokba, és végleg kifelé a sokféle akarnokság miatt nehéz életből a temetőbe, amelynek nevét csupáncsak a Hely Szelleme őrizte. Szigorúan őrizte vagy nem szigorúan, ezt most ne firtassuk. Jöttek aztán a tolakodók, a beözönlők, hogy mindent a maguk szája íze szerint megváltoztassanak. A régi neveket nem értették, nem tisztelték, erősen ragaszkodtak egynyelvőségükhöz. Új nevet adtak középületeknek, utcáknak, városnegyedeknek.

Működött a történelem. Háborúk és világháborúk dúltak, a határoknak is gyakran eszébe jutott vándorolni. Akkoriban a Hely Szelleme erős volt, mint a paprika és a szilvórium, a város lakói nem mozdultak. De mégis akarattuktól függetlenül más és más ország polgáiraivá váltak, mert olyan földindulás következett, amikor a határok költöztek. Kapkodták a fejüket a lakosok, hogy régi városaik és régi utcáik új neveit megszokják. Tele volt a város kapkodással a város régi, elhallgatott neve és a sok új utcanév miatt. Minél öregebbek lettek a lakosok, annál nehezebben szokták meg a sűrű, az egységesnek mondott nemzeti állam érdekének megfelelő és a politikai akarnokok kedve szerinti gyakori utcanév változtatásokat. Ezért a régi lakosok minden áldott nap, a régi, a megszokott nevű utcájukból indulnak, vagy nem indulnak még ma is a dolgukra és munkájuk végeztével oda térnek vissza.

Élt ebben a városban egy rendes ruhájú özvegyasszony, a Hely Szellemének húga, a szépreményű Joó Jolán. Férjét elvitte az első, fiát a második világégés, a Nagy

Verekedés. A Majális út elején szuterén garzonjában éledgelő néni csodálkozott, hogy a magyarul köztársaságot jelentő úti lakásába címezve kapja „nyögdíját”. A Külső Monostor utcában lakó barátnőjéhez, ahol az egyik nagy változaskor meghökölt a demokrácia, muszáj volt neki Mócoc útján elsétálni. Nehéz mozgású, törekeny asszony a néni, Brassai Sámuellel vetélkedik éveit és lépéseit számlálva. Mindenszentekre esküszik, hogy lépteit az újonnan ritka felületességgel egyenlőtlenül lerakott gránitlapok alól is kiütöző haragoszöld lábnyomok vezetik. Ezeket a nyomokat, akár a parkok fűvét, a város új gazdái képtelenek voltak nemzeti színűre átfesteni.

Jolán néni mostanában akármerre is igyekszik szülei szüleinek szülővárosában, tudja, hol, merre jár. Mesés vidéken. De amit mond, az nem mese. Egyszerre rögös múlt és aszfaltos jelenéről szól, amelyből nem mindig csak egy ugrás a szebb jövő.

Jolán néni botjára támaszkodva botorkál. A botnak is füle van a mesében. Hallja, amint azt sűgja neki a bot, hogy kerülje a botcsinálta nagy embereket minden meséjében. Barátnőjének kávézás közben a következőket mesélte: Volt egyszer, hol nem volt egy olyan temető, amely megtelt. Kapuját hét lakat zárta. Felirat hirdeti: Megtelt. Ide van bezárva a múltunk, - magyarázza a polihisztor néni. Onnan aztán se ki, se be. Értetlenkedve állanak a halottak a bezárt kapu előtt.

A megtörtént dolgokból elvenni, vagy ahhoz hozzátenni a hallgatag város lakóinak ezek után már semmit, de semmit sem lehet. Joó néni szerint ez csak a legújabb történéseknek szabad egy bizonyos ideig. Na, ki tudja meddig? Azt sem tudjuk még, hogy tulajdonképpen kinek dolgozik az idő. A válasz kéznél van, évtizede lábunk előtt botorkál a hallgatag városban. Hajlunk rá, hogy a névváltoztatás kiszámíthatatlan folyamata megreked majd valamilyen elviselhető, rendes feltámadáskor.

Ebben a városban valamikor régen született egy igazságos király. Ennek nevét a maguk nyelvéhez igazították a messziről jöttek, az újszülötteket sem kímélték, az anyák és apák adta neveket öntörvényűleg felülírták, hogy a várost minden kincsével együtt magukénak tudva, ezt a helyet is az egynemzetiségű ország egynyelvű városává tegyék. A Hely Szelleme régóta küzd velük, a mesék ezerfejú sárkányánál is hatalmasabb erők ellen keserves mindennapos csatája. Ezer fejú sárkányutódokból időnként lángszóróként süt az indulat a város hagyományos európaiságát őrzők ellen. A Hely Szelleme évtizeddel ezelőtt megrázta magát, és Kincses Társasága segítségével messzeföldön híres városnapokat kezdeményezett. S rendez évtizede minden esztendőben, amikor sikerül a maga sokszínűségében bemutatnia a történelmi hagyományok biztos talaján állva a soha nem nyugvó város jövőt ígérő fejlődésének reményét, amikor a megteremthető álmok folyamatosan valóra válnak, amikor a hallgatag város igazi, senki fülét nem bántó hangját hallathatja újból, és kincses lesz a családot alapító fiatalok számára is, hogy különféle emberséges és tartós közösségeket alkotva a csüggedő hallgatásnak mindörökre véget vessenek.